Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zamankbr.ru

ЗАМАН

Геуюрге кюн, 20 ноябрь, 2018 жыл
№142 (20563)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ ВРЕМЯ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ТЮБЕШИУ

БИР НИЕТЛИЛИКНИ КЮЧЛЕНДИРИУ, ЖАШ ТЁЛЮНЮ АДЕП-КЪЫЛЫКЪГЪА ЮЙРЕТИУ ЖАНЫ БЛА БИРГЕ ИШЛЕУНЮ АМАЛЛАРЫ СЮЗЮЛГЕНДИЛЕ

КъМР-ни Башчысыны къуллугъун толтургъан **Казбек Коков** Нальчикде Мария Магдалинаны килисасында бла Симеон Стопникни храмында болгъанды, Пятигорск эмда Черкесск епархияны Нальчик округда благочинныйы **Валентин Бобылев** бла тюбешгенди.

Регионну башчысы «Мир всем» жаш тёлю араны музейине бла библиотекасына къарай туруп, Валентин Бобылев храм къалай ишленип башланнганыны юсюнден хапар айтханды.

Тюбешиуню кезиюнде республиканы власть органларыны бла православный епархияны конфессияланы араларында келишиулюкню, мамырлыкъны сакълау, бир бирни ангылау, бир ниетлиликни кючлендириу, жаш тёлюню адеп-къылыкъгъа юйретиу жаны бла бирге ишлеулерини амаллары сюзюлгендиле.

КъМР-ни Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъанны эмда Правительствону пресс-службасы.

КъМР-ни Парламентини 25-жыллыгъына

Баш борч - къыраллыкъны айныуун, экономиканы тутхучлулугъун жалчытыуду, инсанланы эркинликлерин сакълауду

1993 жылда 12 декабрьде Къабарты-Малкъар Республиканы законла чыгъарыучу баш органына – Парламентге - депутатла айырылгъандыла. Къол кётюрюу «КъМР-ни Парламентини депутатларын сайлауну юсюнден» Болумгъа тийишлиликде бардырылгъанды. Документ КъМР-ни Президенти 1993 жылда 27 декабрьде чыгъаргъан «КъМР-де баш представительный органны жангыртыуну эмда КъМР-ни Парламентини депутатларын болжалдан алгъа айырыуну юсюнден» 81-чи номерли Указы бла къабыл этилген эди.

Алай бла озгъан ёмюрню 90-чы жылларында къыйын жамауат-политика болумда, экономика къытлыкъны кезиюнде Къабарты-Малкъар тюрлениулени жолуна тургъан Россейде кесине тийишли жер алгъанды, къырал бла бирге демократия тюрлениулени, граждан обществону къурауну жолуна тургъанды.

Федератив келишим къабыл этилгени, республиканы биринчи Президенти айырылгъаны, Парламентни депутатлары сайланнганлары, жангы Конституция жарашдырылгъаны бла уа Къабарты-Малкъарны къыраллыгъы ышаннгылы айныуну жолуна тургъанды, власть органлада кемчиликле, келишмеулюкле кетерилгендиле.

Алай бла бу болумда праволу базаны жангыртыу артыкъ да магъаналы иш болгъаны. Энди айырылгъан Парламентге уа ма бу къыйын эм жууаплы ишни тамамларгъа тюшгенди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини биринчи эм экинчи чакъырылыуу эки палатадан къуралгъанды, аланы борчлары, жууаплылыкълары да тенг юлешиннгендиле.

Республиканы Советни бла Келечиле Советни айырыу жамауат-политика болумну тапландырыргъа, келишиулюкню жалчытыргъа себеплик этгендиле. Эки палаталы Парламент республикада жашагъан халкъланы, жер-жерлени сейирлерин сакълауну системасын къураргъа онг бергенди.

Биринчисине 36 депутат киргенди. Ала бир мандатлы округлада сайланнгандыла эмда законла чыгъарыучу органда профессионал халда ишлегендиле. Экинчиси да 36 депутатдан къуралгъанды. Ала уа ючмандатлы айырыу округладан (районладан) ачыкъ къол кётюрюу бла айырылгъандыла. Депутатла республиканы административ жер-жерли органланы сейирлерин жалчытхандыла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ФЕСТИВАЛЬ

БАЛ ЧУЧХУРЛАДА – БАЙРАМ, КЁРМЮЧЛЕ, САУГЪАЛАУЛА

Озгъан байрым кюн Къарачай-Черкесде "Бал чучхурла» солуу эмда туризм комплексде «Айранны байрамы" деген фольклор-этнография фестиваль кезиулю кере бардырылгъанды. Къууанчха бу жол РФ-ни Туризм жаны бла федерал агентствосуну таматасыны орунбасары **Николай Королёв**, КъЧР-ни башчысы **Темрезланы Рашит**, КъЧР-ни Халкъ Жыйылыуыну (Парламентини) Председатели **Александр Иванов**, республиканы Правительствосуну Председателини орунбасары **Чеккуланы Хызыр**, Кисловодск шахарны администрациясыны башчысыны орунбасары **Александр Данилов**, КъЧР-ни курортла эм туризм министри **Эркенланы Азнор**, Шимал Кавказны Муслиймманларыны координация арасыны таматасы **Бердиланы Исмайыл**, Гитче Къарачай районну администрациясыны башчысы Байрамукъланы Рамазан, башха къуллукъчула да келгендиле, жамауат, дин организацияланы келечилери, тышындан келген къонакъла да кёп болгъандыла.

Ол кюнге дагъыда бир ахшы иш тамамланнганды - Бал чучхурлагъа жангы асфальт жол къуанчлы халда ачылгъанды. Аны узунлугъу 7,53 километрди, кенглиги да он метрге жетеди. Чучхурлагъа жууукъдагъы майдан да бютюн кенгергенди, къаядан таш, топуракъ тюшмезча этилгенди.

Жолну ачылыууна къатышханла алайдан этнография музейге баргъандыла, андан чыгъып, миллет азыкъладан, кюлдан усталаны ишлеринден къуралгъан кёрмючге къарагъандыла.

Андан сора фестиваль башланды. Аны бардыргъанла айран саулукъну кючлеуню эмда узакъ ёмюрлюкню ичгиси болуп къалмай, къарачайлыланы бла малкъарлыланы белгиси болгъанын чертип айтдыла. Тауруххa кёре, аны бир тамычысын файхамбарладан бири гулоч таягъыны бурунунда келтирген эди. Бу ичгини юсюнден кёп назмула, жырла, хапарла, таурухла да жазылгъандыла.

Черек район байрамгъа биринчи кюнден башлап жыл сайын да тири къатышады эмда айранны да бир ненча тюрлюсюн келтиреди. Аны администрациясыны ишлерини эмда къурау иш жаны бла управлениясыны таматасы **Байсыланы Харун** бу жол дагъыда бир жангысын - бал къошулгъанын, аны бла бирге уа миллет ашарыкъланы, районда ёсген дарман хансланы да келтиргенлерин айтханды. Ала бла къонакъланы сыйлай, районда узунлугъу 213 метр 30 сантиметр болгъан шишликни эмда 9 метрге жайылгъан хычинни биширип, рекорд салгъанларын да билдиргенди.

КъМКъУ-да Отарланы Керим атлы малкъар маданият ара да, хар замандача, тынгылы хазырланып келгенди. Аланы хантлы столларыны юсюнде тырнакъ басар жер жокъ эди. Аны башчысы **Тюбейланы Светлана**, къонакъла къатларына келгенде, араны юсюнден хапар айтып, аланы исси таулу хычинле бла сыйлагъанды.

Бу жол этнография кёрмючге Мечиланы Кязимни фонду да къатышханды. Ала кёп тюрлю ашладан сора да, кийизле, къошунла, хажи жюрютген адырла, къолдан усталаны ишлерин да келтиргендиле. **Жансуйланы Владимир** а дарман хансладан жыйымдысын кёргюзтгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Белгидеу

Бола тургъан халланы терен тинтедиле, къоркъуусуз керти хапар жаядыла, граждан обществону къураргъа танг юлюш къошадыла

Россейни Журналистлерини союзуна 100 жыл толгъаны бла байламлы 13-14 ноябрьде Москвада байрам къуралгъанды. Анга къыралны жер-жерлеринден журналистле къатышхандыла, аланы саны мингден аслам болгъанды.

Къабарты-Малкъардан да регионда Журналистлени союзуну председателини къуллугъун толтургъан Шауаланы Разиятны башчылыгъында делегация баргъанды, анга «Кабардино-Балкарская правда» газетни баш редактору Арсен Булатов, «Заман» газетден мен, «Адыгэ псалъэ» газетни корреспонденти Зарета Текужева, «Баксан» газетни баш редактору Роза Кунашева, телевидениядан Владислав Коломийцев киргендиле.

Байрам ишле эки кюнню ичинде баргъандыла: биринчи кюн къонакълагъа Москваны изданияларына, Журналистлени юйюне, министерстволагъа экскурсияла къуралгъандыла, экинчи кюн а уллу концерт болгъанды.

Алгъышлаулу, той-оюн

Байрамгъа жораланып, Россейли аскерни академия театрында алгъышлаула айтылгъандыла, белгили жырчыла бла чыгъармачылыкъ къауумла жарыкъ концерт кёргюзтгендиле. Къууанчлы ингирни ара телевиденияда **Светлана Зейналова** бла Россейни халкъ артисти **Артём Донецкий** бардыргъандыла.

Россейни Президенти **Владимир Путинни** атындан а журналистлени аны Администрациясыны башчысыны биринчи орунбасары **Сергей Кириенко** алгъышлагъанды.

Ахыры 3-чю бетдеди.

Жазылыу-2019

«ЗАМАН» бла бирге болугъуз!

«Заманнга» 2019 жылны биринчи жарымына жазылыу андан ары бардырылады.

Ана тилибизде чыкъгъан газетге сиз энтта да жазылырсыз, аны алырсыз, окъурсуз, ол хар биригизни керти хапар айтыучусу, эсли кенгешчиси, огъурлу сёз нёгеригиз болуп турур деп ышанабыз.

Жазылыуну алты айгъа багъасы - 612 сом 78 капек.

Бизни индексибиз - 51532

Финансла

Хайырланыучулагъа - учуз кредитле

Россельхозбанкны Къабарты-Малкъарда бёлюмю 31 декабрьге дери процентлени азайтыуну акциясын бардырады. Аны кезиуюнде иш хакъларын бу банкны юсю бла алгъанлагъа, ышаннгылы клиентлеге эмда бюджет бёлюмде ишлегенлеге абери сатып алыргъа кредит 10,7 процент бла бериледи.

Къалгъанлагъа аны ёлчеми 12,7 процент боллукъду. Жеринден тепдирилмеген ырысхылары неда транспортлары болгъанла уа, тийишли документле кёргюзтюп, аны 11,7 процентге алаллыкъдыла.

Акцияны юсюнден толуракъ хапарны банкны сайтында табаргъа боллукъду.

Баш борч - къыраллыкъны айныуун, экономиканы тутхучлулугъун жалчытыуду, инсанланы эркинликлерин сакълауду

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

КъМР-ни Парламентини ючюнчю чакъырылыуу (2003-2009 жж.) 2007 жылда 7 декабрьде айырылгъан эди, кеси да бирмандатлы болгъанды. Къол кётюрюу «КъМР-ни Парламентини депутатларын айырыуну юсюнден» республикалы законнга тийишлиликде бардырылгъанды. КъМР-де законла жарашдырыучу органны бир мандатлы халда айырыуну юсюнден оноу политика хал ышаннгылы болгъаны бла байламлы чыгъарылгъанды. Дагъыда ол 1999 жылда 6 декабрьде чыгъарылгъан «РФ-ни субъектлеринде законла чыгъарыучу (представительный) эм толтыруучу власть органланы къурауну битеулю принциплерини юсюнден» 184-ФЗ номерли Федерал законнга келишдирилгенди.

2001 жылда «Политика партияланы юсюнден» Федерал закон кючюне киргенди. Ол а къралда политика системаны айныуну жолун белгилегенди. Закон бла партиялагъа жамауатны эм къыралны жанындан излемле къатыландырылгъандыла. Республиканы Парламенти айырылгъан кезиуде уа КъМР-де битеуроссей политика партиялагъа 36 регион бёлюмлери эсепге тургъан эдиле, ала барысы да айырыулагъа къатышып, кандидатларыны тизмелерин кёргюзтюрге эркин болгъандыла. Алай аланы жаланда 6 партия хазырлагъан эди.

КъМР-ни Парламентини ючюнчю чакъырылыуну депутатларын айырыу къатыш системагъа кёре бардырылгъанды. Башхача айтханда, 55 депутат бир мандатлы айырыу округладан, энтта 55-си уа бириндирилген айырыу округдан сайланнгандыла. Къол кётюрюуден сора уа 55 мандат айырыучуланы беш процентинден кёбюсюню ауазларын жыйгъан юч партияны арасында юлешиннгенди: РФ-ни Коммунист партиясыны (6 мандат), «Единая Россия» битеуроссей политика партияны (44 мандат) эмда Россейни аграр партиясыны (5 мандат) КъМР-де регион бёлюмлерине.

Парламентни ючюнчю чакъырылыуну къауумуна 110 депутат киргенди. Аладан 22-си профессионал халда ишлегендиле. Аны къауумуну ючюнден айтханда уа, Парламентни Председатели сайланнганды, аны юч орунбасары болгъанды, законла чыгъарыучу органда 8 комитет ишлегенди.

Дагъыда Миллетлени арасында халла жаны бла комитет да къуралгъанды. Ол а Парламентни Конституциялы регламенти болгъанды. Анга къабарты, таулу эм оруслу миллетлени келечилери киргендиле, ол а республиканы миллетлени арасында келишиулюкню сакъларгъа себеплик этгенди.

КъМР-ни Парламентини тёртюнчю чакъырылыуу (2009-2014 жж) 2009 жылда 1 мартда айырылгъанды. Депутатланы сайлау бириндирилген республиканы айырыу округда бардырылгъанды. Къол кётюрюуден сора айырыучуланы жети процентини ауазларындан аслам жыйып, 72 мандатны юлеширге тёрт политика партия къатышханды: «Единая Россия» (52 мандат), «Справедливая Россия: Ата журт, пенсиячыла, жашау» (9 мандат), КПРФ (6 мандат) эмда «Россейни либерал-демократиялы партиясы» (5 мандат).

Алай бла КъМР-ни Парламентини тёртюнчю чакъырылыууна 72 депутат киргенди, аладан 18-си профессионал халда ишлегендиле. Аны къауумунда энди 15 комитет болгъанды эмда Миллетлени ишлери жаны бла комитет да сайланнганды. Оноучу органны юсюнден айтханда, Парламентни спикери эмда аны биринчи орунбасары эмда эки заместители сайланнгандыла.

Бюгюнлюкде уа КъМР-ни Парламентини бешинчи чакъырылыуу ишлейди (2014-2019 жж). Ол 2014 жылда 14 сентябрьде сайланнганды. Къол кётюрюуге уа 379 мингден аслам адам къатышханды, ол а республиканы айырыучуланы 71,06 процентиди. Депутат мандатланы беш партия юлешгенди: «Единая Россия (50 мандат), «Справедливая Россия» (8 мандат), КПРФ (8 мандат), ЛДПР (2 мандат) эм «Зеленые» (2 мандат) битеуроссей партияланы республиканда бёлюмлери.

Бюгюнлюкде законла чыгъарыучу органны къауумунда 70 депутат барды, аладан 18-си профессионал халда ишлейдиле, ол санда Парламентни спикери, аны эки орунбасары, профильли комитетлени башчыларыны юч орунбасары. Биягъыча, Парламентде Миллетлени ишлери жаны бла комитет къуралгъанды. Андан сора энтта 12 комитет бардыла.

КъМР-ни Парламенти къуралгъанлы кёп заман озмагъан эсе да, ол Къабарты-Малкъарны кыраллыгъын айныгъуна, республиканы инсанларыны эркинликлерин сакълау жаны бла праволу базаны къураугъа, КъМР-ни экономикасыны бла социальный сферасыны ышаннгылылыгъын жалчытыугъа уллу ролюк къошханды. 1997 жылда 1 сентябрьде КъМР-ни Конституциясы къабыл кёрюлгени да анга шагъатлыкъ этеди. Ол а республиканга РФ-ни къауумунда шёндюгю праволу демократиялы къыралча айныргъа онг берген жангыз документди. Кыысха заманны ичинде законодательный база тюз мурдорундан башлап къуралгъанды. Аны бла бирге уа республиканы Парламенти федерал законланы хазырлау ишге тири къатышханлай келеди.

Бюгюнлюкде КъМР-ни Парламенти ишинде баш магъаналы РФ-ни Президентини Федерал Жыйылыугъа эмда КъМР-ни Башчысыны Посланиялырында белгиленнген жумушланы тамамлаугъа береди.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Документле

Къабарты-Малкъар Республикада 2018 жылны 3-чю кварталына хар адамгъа эмда халкъны баш социал-демография къауумларына жашау этерге жетерик ачханы бек аз ёлчемин тохташдырыуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну

БЕГИМИ

2018 жыл 13 ноябрь Нальчик ш. №211-ПП

«Къабарты-Малкъар Республикада жашау этерге жетерик ачханы бек аз ёлчемини юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы 2005 жылда 18 майда чыгъарылгъан 30-РЗ номерли Законуну 4-чю статьясыны 1-чи кесегине тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосу **бегим этеди**:

Къабарты-Малкъар Республиканы къурулуш ишле белгиленнген графикден тайгъанларакъылада да къуруулу тирибарады. Аны аланы болжалларына, ишлени тамамлау графикле да кёз-къулакъ болуп турургъа тюшеди. Ма ол себепден КъМР-ни къурулуш эмда жол мюлк министри Вячеслав Кунижев бу кюнледе талай компанияны бла подряд организацияны таматалары бла тюбешгенди. Ол ала бла бирге быйыл хайырланыугъа бериллик бир ненча объектледе болгъанды, болум бла жеринде шагъырейленнгенди.

Организацияланы башчылары ышандыргъаннга кёре, алада барында да иелерине да качестводу эмда тынгылы этилгенден сора алай берилликдиле.

ОМАРЛАНЫ Мурат.

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателиге МУСУКЛАНЫ А.

Шагъырейленнгенди

Кёп фатарлы юйлени къурулушларын - тынгылы эм болжалында

Бизни республикада, бютюнда аны ара шахарында кёп фатарлы юйлени къурулушу тири барады. Алай аланы болжалларына, ишлени тамамлау графикле да кёз-къулакъ болуп турургъа тюшеди. Ма ол себепден КъМР-ни къурулуш эмда жол мюлк министри Вячеслав Кунижев бу кюнледе талай компанияны бла подряд организацияны таматалары бла тюбешгенди. Ол ала бла бирге быйыл хайырланыугъа бериллик бир ненча объектледе болгъанды, болум бла жеринде шагъырейленнгенди.

Организацияланы башчылары ышандыргъаннга кёре, алада барында да

Хурметлеу

Тау тёппеледен бирине - Чингиз Айтматовну атын

Озгъан ыйыкъны ахыр кюнлеринде Кыргызстандан келген эки белгили къаячы **Данечкин Михаил** бла **Сергей Селиверстов** эмда ала бла бирге бизни жерлешлерибиз, альпинистле **Гумаланы Борис** бла **Николай Самохвалов** Черек районда Кыя-Арты тийресинде тауладан бирине чыкъгъандыла. Ала аны башында **Чингиз Айтматовну** сураты ишленнген таш къангаиы орнатхандыла. Бу иш не магъана бла этилгенини юсюнден а бизге КъМР-ни сыйлы журналисти, республиканы радиосунда малкъар тилде бериулени бёлюмюню баш редактору **Ботталаны Мухтар** билдиргенди.

- Былтыр Къулийланы Къайсынны 100-жыллыгъы бола эди да, биз аны бла байламлы Чингиз Айтматовну аты да айтылса сюе эдик. Талай оюмланы ойлагъанбыз да, аладан биринде тохтагъанбыз – тау тийреледе тёппеледен бирине айтхылы жазыучуну атын атаргъа. Мен КъМР-ни Альпинизм, къаялагъа спорт халда ёрлеу эмда Туризм жаны бла федерацияны учредителиме, аны правлениии къауумуна да киреме, ма ол себепден бу оноуну федерацияны атындан чыгъаргъанбыз.

Быйыл 12 декабрьде Чингизге 90 жыл толлукъду. Бизден КъМР-ни Жазыучуларыны союзуну башчысы **Беппайланы Муталип** алгъаракъылада Къыргъызстанда халкъла аралы симпозиумда болгъан эди да, андагъылагъа бу оноуубузну туура этеди. Сёзсюз, ала анга ыразы болгъандыла, къууангандыла.

Бу кюнледе уа бери Къыргъызстандан къаячыла келгендиле. Экиси да уста альпинистле, Азияда бийикликлери жети минг метр чакълы болгъан тёппелеге окъуна чыкъгъан аллай сынамлары болгъанла.

Къртисин айтханда, шёндюгю кезиуде (къышха жууукъ) таулагъа киши чыкъмаучуду. Аны сылтауу баямды: суууыкълукъ, мылылыкъ, буз, къар... Аны алгъаракълада, сёз ючюн, сентябрьни орталарына дери тамамласа иги боллукъ эди. Къалай-алай болса да, бу адамла келгендиле, ол себепден ишни эбине жетдирмей жарарыкъ тюйюл эди.

Бизни аллындан Къайсынны туугъан жерине жууугъуракъда тау тёппеледен бирин сайлар умутубуз бар эди. Алай шёндю алагъа чыгъар онг жокъду. Къонакълагъа аны айтханбыз, ангылатханбыз, башха, сизге къоркъуусуз жерни сайласагъыз дегенбиз. Ала аны дурус кёргендиле.

Алай бла Къара-Суудан арлакъда, Кыя-Арты къатларында, бийиклиги ючминг метр чакълы болгъан къаягъа ёрлерге деп келишгенбиз. Аны ючюнден Черек районну башчыларына билдирип, аладан да ыразылыкъ алгъанбыз. Къонакъ альпинистле бла бирге бизден айтхылы специалистле чыкъгъандыла ары. Алай бла ала къаяны башында Чингиз Айтматовну сураты ишленнген ташны орнатхандыла. Жол жууукъ болмагъанлыкъгъа (оналты километр) жашла борчларын жарыкъ бетли толтургъандыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Къайгъыруу

Садиклеге энтта къошулгъанды

Къабарты-Малкъарда келир жылны ахырына дери онтогъуз школну мурдорунда юч жиллары толмагъан сабийлеге деп энтта да 860 жер къураллыкъды, деп билдиреди КъМР-ни Жарыкъландырыу, илму эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствосуну пресс-службасындан.

РФ-ни Правительствосуну буйругъу бла, сагъынылгъан проектни тамамларгъа къырал бюджетден республикагъа 536 миллиондан аслам сом бёлюннгенди. Алай бла «Демография» миллет проектни чеклеринде 2021 жылгъа дери республикада быллай жерле бла къатлыкъ арталлы да боллукъ тюйюлдю.

Андан сора да КъМР-де 1860 окъуучугъа жыйырма беш школ ишлениридиди. Анга деп 1,5 миллиард сом бёлюннгенди.

Бизни корр.

БАЛ ЧУЧХУРЛАДА – БАЙРАМ, КЁРМЮЧЛЕ, САУГЪАЛАУЛА

Ахыры.
Аллы 1-чи бетдеди.

Къонакъбайланы чомартлыкъларыны да чеги жокъ эди. Хар замандача, 500 литр сыйыннган чоюнда айран уютулгъанды. Ёзденланы "Джилтин" деген ашханалары къурагъан узун хантлы столлада тюрлю-тюрлю миллет ашарыкъла, арлакъда тиширыула эшген чепгенле, жаулукъла, ёрге эмда тёбен жанла, сабий кийимле, сагъатланы юслеринде тукъум тамгъала, белгиле, суратла, гинжиле да кёп эдиле. Алайгъа Темрезланы Рашит келгенде, анга тукъум тамгъасын саугъа этгендиле. «Бал чучхурла» туркомплексни иеси **Боташланы Мусса** уа республиканы оноучусуна бла Николай Королёвха Бачиланы Хамзатны бичакъларын бергенди.

Алайдан сыйлы къонакъла къая тюбюнде ишленнген сахнагъа ёрлегендиле. Байрамгъа келгенлени алгъышлай, КъЧР-ни башчысы Темрезланы Рашит бу фестивальны магъанасы уллу болгъанын чертгенди, аны географиясы жылдан-жылгъа кенгере, анга келгенлени саны кёпден-кёп бола баргъанына къууаннганын билдиргенди эмда Боташланы Муссагъа ыспас этгенди.

Ол кюн дагъыда бир иги иш этилгенин эсге салып, республиканы оноучусу жангы жол аламат болгъанын, ол Гитче Къарачай районда туризмни, бизнесни да айныгъуна себеплик этмей къоймазлыгъын айырып айтханды.

Николай Королёв а Къарачай-Черкесге аламат табийгъаты, ахшы адет-тёрелери ючюн бек сукъланнганын билдиргенди. Байрамгъа келгенлени дагъыда кёпле алгъышлагъандыла. Аланы араларында къарындаш халкъланы келечилери да бар эдиле.

Фестивальны эм магъаналы кесеги – айран бла чоюнну баушын ачыу болгъанды. Аны акъ чепгени бла узун, субай жаш ачханды, сыйлы ана уа гопланлагъа къуюп башлагъанды. Биринчи болуб а татыуун Рашит Барисбиевич бла Николай Вадимович кёргендиле.

Айранны жашау ючюю эмда берекети уллу болгъанын айтып, Лермонтов комитетни башчысы **Владимир Захаров** Боташланы Муссаны миллетлени бирикдириуге салгъан кыйыны ючюн Къулийланы Къайсынны 100-жыллыгъына жораланнган майдал бла саугъалагъанды.

Андан сора сахнада концерт-конкурс да башланнганды. Бири бирин алышындыра, къонакъла, къонакъбайла да кёп тюрлю жаны бла усталыкъларын кёргюзтгендиле. Жюри да, хар затха кёз жетдире, "Саулукъну жолу", "Ашхана", "Къарачайны бла Малкъарны татыуу сют тамычыда", "Къызла бирге тюбешгенде", "Айтышла" эмда "Бурунггулу аланланы жырлары" деген номинациялагъа кёре багъа бичгендиле.

КъМКъУ-ну Отарланы Керим атлы маданият арасыны къаууму кёп конкурслада биринчи, экинчи эмда ючюнчю жерлеге тийишли болгъанды. Бийик даражагъа Черек районну келечилери эмда Мечиланы Кязимни фонду да жетишгендиле. Сёзсюз, къарачайлыла да къуру къалмагъандыла. Фестивальгъа къатышып, ол неда башха номинацияда хорлагъанлагъа саугъала, грамотала да берилгендиле.

Гергокъаланы Халимат, Мусукаланы Руслан, Тумендаланы Жаннет, Сарбашланы Аскер, Макытланы Арсен, Занкишиланы Марат, "Насып" тепсеу ансамбль, КъЧР-ни искусстволарыны усталары, дагъыда башхала байрамны эсде къалырча этгендиле. Къараучула алагъа ыразылыкъларын толкъун къарсла бла билдиргендиле.

Холаланы Марзият.
Суратла авторнудула.

Бола тургъан халланы терен тинтедиле, къоркъуусуз керти хапар жаядыла, граждан обществону къураргъа танг юлюш къошадыла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

- Къыралыбызда журналист ишге не заманда да хурмет этилгенди, аралышаныу уллу болгъанды. Нек дегенде, кёп затны юсюнден биз асламлы информация органладан билебиз, аланы корреспондентлени, репортёрланы кёзлери бла кёребиз. Сиз жамаатны оюмун къурайсыз. Ата журтлу журналистлени бирикдириуде союзну магъанасы уллуду, басма органланы граждан жууаплылыкъларын ючлейди, тюзлюкню журналистиканы къурайды, битеу миллетни аллына салынгъан борчланы тамамлауда СМИлени бла къыралны араларында байламлыкъланы тохташдырады, - дегенди Сергей Кириенко. Ол журналистлеге, аланы ишлери эм къоркъуулуладан бирине саналгъанын чертте, бийик усталыкъланы, ишлерине кертичиликлери, батырлыкълары, къыралларына сюймекликлери ючюн ыспас этгенди. Ол союзгъа Президентни атындан ыразылыкъ къагъытны саугъалагъанды.

Даража

Кесини алгъышлауун РФни премьер-министри **Дмитрий Медведев** да ийгенди. «Журналистле энчи оюм этерге эркинликлерин багъалайдыла, бола тургъан ишлеге багъа бичедиле. Аланы Союзлары уа асламлы информация органлада тюрлю-тюрлю оюмла болурларына къайгъырады, хар кёз къарамгъа хурмет эте биледи, башха къыралладе корреспондентле бла байламлыкъла жюрютеди, СМИ-лени келечиларини эркинликлерин къоруулайды. Сиз борчларын толтура ажымлы ёлген журналистлени эсгересиз, аланы жууукъларына болушлукъ этесиз. Барыгъызгъа да саулукъ, тынчлыкъ, игилик тежеймеи», - деп жазылады анда.

Москваны мэри **Сергей Собянин** а ара шахарда журналистлеге аталып быллай улу байрам шёндюге дери болмагъанын айтханды.

- Бу жюз жылны ичинде къыралыбызда, ата журтлу орунбасары депутат **Пётр Толстой** окъугъанды: «100 жылны СЖР басмада ишлегенлени эркинликлерин къоруулайды, бир тюрлю ючюге бойсунмагъан, кертиликни излеген журналистиканы ниетлерин жаяды, граждан обществону къураугъа уллу къошумчулукъ этеди. Ата журтлу журналистиканы ахшы тёрелери жылла бла къураллъандыла, терк тюрлене баргъан информация, техника дунияда тёлюлени араларында байламлыкъла юзюлмегендиле. Бусагъатда Россейде журналистле ишлерин ачыкъ, тыйгъычсыз тамамларча битеу мадарла этилгендиле. Къазауатлада, жашауларына къоркъуугъа болумлада ишлеген корреспондентлеге ыразылыгъымы энчи билдиргире сюеме, аланы жигитликлеринги хайырындан битеу дунияда да адамла къртини билаладыла. Бу усталыкъда ишлеген тиширъулагъа энчи ыспас этеме. Байрамыгъыз бла алгъышлайма, къыйын, алай сейир ишигизде жетишимли болургъузну тежейме».

Ыспаслау

Тыш къыраллы ишле жаны бла министр **Сергей Лавров** да ийген алгъышлауунда Союзгъа ахшы тёрелени сакълаугъа, халкъла, къыралла аралы байламлыкъланы кючлеугe этген къошумчулугъу ючюн ыразылыгъын билдиргенди. Москваны эм Битеу Россейни патриархы **Кирилл** да, журналистле ишлерин толтура халкъгъа къуллукъ этгенлерин айта, килисагъа жамаатны халын билиу бек магъаналы болгъанын чертгенди. Ариу сёзле, алгъышлаула Журналистени халкъла аралы биригиуюню таматасы **Энтони Беланже** бла Къытайда бла Польшада организацияланы башчылары да айтхандыла.

Ахырында жыйылгъанлагъа ыразылыгъын Россейни Журналистлерини союзуну председатели **Владимир Соловьев** билдиргенди.

- Хурметли тенглерим, байрамыбыз бла байламлы бизге кёп алгъышлаула келгенди, аланы ийгенле бизни ишибиз къыйын, керекли да болгъанын чертедиле. Келир жюзжыллыкъда да биз ишибизни, бюгюнча, бийик даражада бардырыргъа юсюнденбиз. Энчи ыразылыгъымы Сергей Собянингге Журналистлени ючюн жангыртыргъа этген себеплиги ючюн билдиргибиз сюеме. Бу мекям Россейни битеу журналистлерине да энчи жерди. Бери Пушкин, башха белгили жазыучула да келе тургъандыла. «Мен сюеме къаламны ушкога тенг этсем», - дегенди Маяковский мында болгъанында.

Журналистлени союзу къыралда эм уллу чыгъармачылыкъ организацияды. Бусагъатда бизни борчубуз информацияны жайыуда эркинлик ючюн, цензурагъа къажау кюрешди, журналистлени не тюрлю чабыууладан да къоруулауду, усталгъычыбызны даражасын кётюрюудю, -дегенди ол.

Алгъышлауладан сора россейли эстраданы белгили артистлери **Лариса Долина**, **Олег Газманов**, **Ярослава Дегтярёва**, **Трецкийни хору**, **«Самоцветы»** ансамбль, сабий ишигизде жетишимли болургъузну тежейме».

Солдан онгнга: Владимир Соловьев, Сергей Собянин бла Сергей Кириенко.

бурлугъун, халны тюзетир ючюн къолдан келгенни аямазлыгъын белгилегенди. Жарсыуларын Алтайдан, Комиден, Сахалинден эм башха жерледен келечиле да билдиргендиле. Ведомствону башчысы битеу айтылгъанны эсепге алгъанды. Жыйылыуну ахырында журналистле бла суратлагъа да тюшгенди.

Биринчи Пётрдан - бюгюннге дери

Россейли журналистиканы тарыхы 316 жыл мындан алгъа Биринчи Пётрны «Ведомостям быть» деген буйругъу бла башланады. Бюгюнлюкге жетген эм эртеги газет 1703 жылны 2 январында чыкъгъанды. «Ведомостълада» Север урушну, маданият революцияны, Полтавалы сермешни юсюнден жазылгъанды. Биринчи журналистле уа патчах кеси эм аны къуллукъчулары болгъандыла. Прессаны кодексин Михаил Ломоновский жарашдыргъанды. Анда журналист билимли, башха адамланы оюмларына хурмет этген, алай аланы «урламагъан» инсан болургъа тийишлиди деп жазылгъанды.

Россейни журналистлерини союзу уа 1918 жылны 13 ноябринде къуралгъанды, анга 106 делегат къатышхандыла. Биригиуню биринчи членлери «Правда» газетни баш редактору, большевиклени партиялларыны баш теоретиклери Николай Бухарин, Ленинни юй бийчеси Надежда Крупская, жазыучула Анатолий Луначарский бла Сергей Есенин эм башхала болгъандыла.

1930-1956 жыллада чыгъармачылыкъ биргиси ишлемегенди. Болсада Улуу Ата журт урушну жылларында да журналистле ишлерин тохтатмагъандыла. Къазауатда окоплада ала материаллари хазырлагъандыла, радиокомитетге фронтдан 2 миллионнга жууукъ письмо келгенди. Урушдан сора уа ала жангы жашауну къураргъа чакъыргъандыла, душманны къоруулагъан халкъны урунуу жигерлигини юсюнден хапарлагъандыла.

Жангы кюч Союз эллинчи жылларда алгъанды. Бюгюнлюкде анга 100 мингнге жуукъ адам – 83 регион организация эм 40-дан аслам чыгъармачылыкъ ассоциация, гильдия бла биригиуле киредиле. Союз дунияда профессионалланы эм уллу организацияларындан бирине саналады, кёп къыраллада биригиуле, ООН, ЮНЕСКО, Европаны Совети, Европалы комиссия, Прессаны халкъла аралы институту эм башха органла бла байламлыкъла жюрютеди.

Журналистлени юйюнде музейни къурагъан **Ида Яковлева** анда 1967 жылдан бери ишлейди, бюгюнлюкде ол Союзну ветераннларыны жандауурлукъ фондуна башчылыкъ этеди. Ол музейде айтхылыкъ журналистлени юслеринден кёп информация жыйгъанды. «Аллай адамланы атлары унутулмазгъа тийишлидиле. Союз анга да къайгъырады, болушлукъ керек болгъанлагъа себеплик этеди», - дегенди ол.

Къыйынларына - тийишли багъа

Ата журтлу журналистиканы айныууна уллу къыйын салгъанлагъа багъалы саугъала, сыйлы атла берилгендиле. Алай бла «ЛЕГЕНДА ЖУРНАЛИСТИКИ» деген атха Союзну сыйлы председатели Всеволод Богданов, Чернобыльде къыйын болумну эшиттенлей, ары биринчи атланнган эм анда халны юсюнден биринчи билдирген **Владимир Губарев**, дунияны хар жеринде болгъан востоковед **Борис Калягин** тийишли болгъандыла. «ЗОЛОТОЕ ПЕРО РОССИИ» номинацияда саугъала НТВ каналны ведущийи **Ирада Зейналова**, РАНХиГС сайтны баш редактору, «Северная Осетия» газетни алгъыннгы баш редактору **Алан Касаев**, «Бизнес FM» радиону баш редактору Илья Копелевич, «Известияда» кесини колонкасын бардыргъан **Дмитрий Соколов-Митрич**, «7 Дней-ТВ программа» журналны фотокорреспонденти **Юрий Феклистов** саугъаланнганды. Андан сора да, «Жылны медиаменеджери», «Профессионал усталыкъ» деген номинациялада дипломла берилгендиле.

Регион организацияны ишин къураугъа уллу къыйын салгъаны ючюн СЖР-ни грамотасына **Шауаланы Разият** тийишли болгъанды. «Байрам ишле жарыкъ халда ётгендиле. Бу ишни магъанасы уллуду, нек дегенде быйылгъа дери быллай уллу байрам болмагъанды, ол бек сейир къуралгъанды. Кёп болмай союзну тамастасына **Владимир Соловьёв** айырылгъанды, ол, регионлагъа кеси барып, «Инфорумла» бардырады, бизге да келир муратлыды. Журналистлеге уллу ышанылукъ, ийнанылукъ да бардыла», - дегенди ол.

Битеу дуния бла байламлыкъла къурау

Союзну 100-жыллыкъ байрамы бла байламлы Польшада, Абхазияда, Кипрде, Узбекистанда, Монголияда бла Юг Кореяда журналистлени биригиулери бла келишимле бегитилгендиле. Ала халкъла аралы байламлыкъланы кючлерге, СЖРни Россейден тышында да магъанасын кётюрюрге, аны юсю бла уа къыралны эм Ата журтлу басманы сейирлерин бютюн къаты къоруулагъа себеплик этерикдиле.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.
Нальчик – Москва - Нальчик.

Солдан онгнга: Зарета Текужева, Кульчаланы Зульфия, Шауаланы Разият, Роза Кунашева.

журналистиканы да кёп тюрлениуле болгъандыла. Баям, большевикле сёзню уллу ючюю болгъанын англылап къураугъандыла бек къыйын кезиуледе бу союзну.

Бюгюнлюкде жангыз Москвада журналистле 1918 жылда битеу Россейде болгъанларындан беш керете кёпдюле, ол а СЖР ишин тынгылы толтургъанын кёргюзтеди. Сизни болуллугъузгъуз болмагъанлай адамлагъа бир тюрлю билдириую, оюмну жетдирир амал жокъду. Биз барыбыз да туугъан жеribиз игирек, ариуракъ болур ючюн кюрешебиз, аны ючюн сау болугъуз, - деп, Сергей Семенович жыйылгъанланы Москвада Журналистлени юйюн жангыртыргъа 300 миллион сом берип къуундырыгъанды.

Къырал Думаны председатели **Вячеслав Володин** алгъышлауун а тёбеннги палатаны башчысыны

Шахар улоуда - энчи банк карточкала

Нальчик шахар округну администрациясы «Каббалкавтотранс 1438» къырал учреждение бла бирге муниципалитетде жамауат улоуда жангы технологияны сынам халда хайырланыр башлагъандыла. Алай бла энди экинчи номерли маршрутда жюрюген автобуслада жол ючюн VISA, МИР неда MasterCard карточкала бал тёлерге болгъанлыкъду. Аны бла бирге сотовый телефонларында Apple Pay, Android Pay неда Samsung Pay амал болгъанла да аны къайсысын сюйселе да хайырланадыла.

Муниципалитетни администрациясында айтханларына кёре, бу жангычылыкъ жол хакъны терк тёлерге амал берликди. Ол себепден бу амалны шахарчыла, туристле да сюйюп хайырланырыкъдыла.

Сынау кезиу бошалгъандан сора специалистле системаны сингдириую къыйматлылыгъын тергерикдиле. Хайыры болса, аны Нальчик шахар округда битеу жамауат транспортда орнатырыкъдыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Аныча таматаладыла бизни къыйын, къууанч кюнде да тутуругъубуз

Халкъыбызгъа ахшылыкъ этер жаны бла кюрешгенле, къыралгъа къыйынлары кирген адамла кёпдюле миллетибизде. Аланы асламысы биогюнлюкде урушну, сюргюнлюкню да кюйсюзлюклерин сынагъан сабийледиле.

Ала энчидиле. Нек десенг окъууда, урунууда да кёллери бла кюрешгендиле, алчыла болгъандыла. Кёрген, сынагъан къыйынлыкъларына да хорлатмай, жашауубузну ариу этерге итиннгендиле, аны ючюн дап кече, кюн да тынчлыкъсыз болуп айланнгандыла.

Тогъузаланы Хамитни жашы Хаят да аладан бириди. Ол 1938 жылда Огъары Малкъарны Зылгы элинде туугъанды. Атасы Хамит, Къурманны жашы, Биринчи дуния урушха, Уллу Ата журт урушха да къатышханды. Анга бла юй бийчеси Кучукланы Забидагъа сегиз сабий туугъанды. Аланы жетиси къагъанакълай ёлгендиле.

Ол заманда бир билген эфенди Хамитге сегизинчи сабийинге Хаят ата деп юйретгенди. Ол сёзню арабча магъанасы жашау деп алайды. Олму болушдуу, Аллахны жанымы ауруду – шукур болсун, Тогъуза улу бу кюнледе сексенжылыгъын белгилейди.

Атасы Хамит къазауатдан жаралы болуп къайтып тургъанда кёчюргендиле алты жылы толмагъан Хаятны Къазахстаннга. Анда, анасы дуниясын алышып, жашчыкъ ата къолунда, жууукъ-ахлу арасында ёсгенди. Не къыйын болса да, окъуугъа бек кёл салгъанды. Ата журтха, Бабугент элге, къайтханлай, Хаят биринчи къауумдан болуп Къабарты-Малкъар къырал университетини эл мюлк факультетини агроном бёлюмюне кирип, анда окъугъанды. Урунуу жолун а Черек районну эл мюлк станциясында тамата болуп башлагъанды. Ол анда мирзеу сабанланы, башха ёсюмлени да заранлы къурталдан сакълаугъа энчи эс бёлгенди, ол зат бла къаты кюрешгенди.

Юй бийчеси Сафият бла.

Кёп да бармай иги къармашханын кёрюп, жаш специалистни районда халкъ контрольну председателини къуллугъуна тийишли кёргендиле. Ызы бла къауум жылдан партияны Черек райкомуну эл мюлк бёлюмюне тамата этгендиле. Алай аны бек уллу къураучу хунери болгъаны уа «Чирик-Кёл» колхозгъа председатель этип салгъанларында билингенди. Ол къуллукъда Тогъуза улу онеки жыл ишлегенди, 2000 жылда солуугъа кетгинчи.

Къыйын кезиу эди ол таматалыкъ этген жылла – идеологиябыз тюрленип, къыралны жанындан болушлукъ болтургъанды. Анга таматалыкъ этген ведомствола аны кёп тюрлю сыйлы грамотала, башха затла бла да саугъаландыла. Ол Къабарты-Малкъар Республиканы эл мюлкюню сыйлы къуллукъчусуду.

Хаятны юйюр жашауу да кёплеге олгюдюю. Ол юй бийчеси Чофанланы Суфиянны къызы Сафият бла эки къыз бла жаш ёсдюргенди. Юй бийче жаш устаз болуп келип, Бабугентни школунда солуугъа кетгинчи урунгъанды. Къулунда окъугъан жюзле бла сабийле бюгюн кеслери ата-анала, аппала, иннала болгъандыла, сюйген устазларына сый-намыс бередиле, къачан эсе да ол юйретгенча, башхаланы жашау жолгъа саладыла.

Жашы эм туудукълары бла.

Тогъузаланы къызлары Зухура, Къабарты-Малкъар къырал университетни химия-биология бёлюмюн тауусуп, Черек районну санэпидемстанциясында лабораторияда ишлейди. Фатимат а экономистди, Къабарты-Малкъар къырал аграр академияда окъугъанды, бусагъатда Пенсия фондда урунады.

Билим алыуда кеси кибик жашчыкъланы арасында бирине да оздурмагъанды.

Сейир этерчады ол затха: халкъ жан къайгъылы болгъанда, бизни миллетибизни ол тёлюсю - къарнлары ашдан тоймагъан, юслери аламат болмагъан сабийлери билимге тартылгъандыла. Ол неден болгъанын англылагъан къыйынды. Баям, къаныбызда тургъан бир терен эсденди ол тасха.

Жашчыкъны артыкъ ёхтем этген а ол къыйын жыллада аны эки да къазауатха кирген атасыны мотоцикли эди! Ол, Хаятны анга олтуртуп, жел этдирип учурса, къайсы тенги да сукълана эди анга. Хамита, сабийлени эслеринде болгъанны ангылап, айландыра эди аланы да ол тийреде. Не къууанч бар эди алада, ол сабийликлери сюргюннюю жан сакълар къазауатында эрип кетген тёлюде, аллай насып тюшген кюн!

май. Болсада Хаят элине, эллилерине эс бёлгенлей, аланы жашауларын тынчырагъ этерге итинггенлей келгенди. Ол таматалыкъ этген кезиуде Бабугент элде Культура юй, башха объектле да ишленгендиле. Колхоз бир ненча кере КъМАССР-ни Министрлерини Советини Къызыл байрагъына тийишли болгъанды. Черек «Леспромхоз» а кеси кибик агъач мюлклени арасында кёп жылланы ичинде биринчи болуп келгенди. Социалист эриши уеде Россей Федерацияда окъуна алгъа чыгъып, къыралны Агъач мюлк министерствосуну Сыйлы китабына жазылгъанды.

Ишлерге юйренненгян адамгъа он жылла бла къураллъан низамны тюрлендирген бек къыйынды. Солуугъа чыкъгъанлыкъгъа, ол, юйде олтурып, кюнюн кеч эталмагъанды – Черек районну тамата агроному болуп ишлеп башлагъанына 40 жыл толгъанды. Ол ишлеген жылла ала ишлерге къыйынлыкъла кёпдюле. Ол заманда ала ишлеген совхозну 2 миллион сом ашхы акъчасы болгъанды. Ол акъчаны ала ёсюмлени ариурагъын, ёсюмню ауруулагъа къаршы къорууну, ёсюмню ашхы ашатыуну, ёсюмлени ариу этерге итинггенлей, ишлеп,

КОНЦЕРТ

Россейге уллу сюймек бла

Бу кюнледе Нальчикде Искусстволаны Шимал-Кавказ къырал институтунда белгили орус композитор, дирижёр, пианист Сергей Васильевич Рахманинов туугъанлыга 145 жыл болгъанына аталгъан уллу концерт болгъанды.

Композиторну юсюнден: ол 1873 жылда 20 мартда Новгород губернияны бир элчигинде, бай юйорде туугъанды. Бешжыллыгъындан башлап фортепианода ойнагъа юйренгенди, тогъуз жылында уа аны Петербург консерваториягъа окъургъа салгъандыла. Артда Москвада да окъугъанды. Анда консерваторияны фортепиано эм композиция бёлюмюн алтын майдал бла бошагъанды. Белгили композитор Пётр Чайковский аны кёллендирген тамата тенги болгъанды.

Дуниягъа айтылгъан 1-чи фортепиано концертин Сергей Васильевич онсегиз жылында – 1891, 2-чисин – 1901, 3-чюсюн а 1909 жыллада жазгъанды. Москвада Большой театрда дирижёр болуп тургъанды. Арт жыллада анда жашап тургъанлыкъгъа, ол Американы гражданствосун алыргъа унамагъанды. Аны артха къайтыргъа уа кюймагъандыла.

Уллу Ата журт уруш башланнгандан, ол анга бек жарсыргъанды эм гонорарларындан 4 минг долларны Къызыл Аскерге болушлукъгъа бергенди. Он ахчагъа аскер самолёт ишлегендиле.

Сергей Васильевич Рахманинов 1943 жылда Америкада ауушханды. Аны эсгерип, бизде баргъан концертни атына «Мени да болгъанды Ата журтум...» деп атагъанларды да, баям, бошдан тюйюлдю – аны чыгъармаларында Ата журтуна тансыкълыкъ аны бла жан байламлыкъ жашап турады. Аны бла бирге искусстволаны институтунда от кюн оп не бу сылтау бла туугъан жерлеринден айырылып, тыш къураллада жашагъан бир къаум композиторну чыгъармалары эшитилгендиле: Александр Гречаниновну, Сергей Борткевични, Николай Черепнинни, Андрей Щербачевну, Игорь Стравинскийни.

Концертни музыковед Марина Шериева башлагъанды эм бардыргъанды. Ол, бу къууанчлы жыйылыуну ача: «Орус композиторла-эмигрантла анда, Западда да, Россейге сюймекликлерин тас этмегендиле, аны культурасыны бир кесеги болгъанлай къалгъандыла, орус музыканы тёрелерин сакълагъанлай тургъандыла», – дегенди.

Ол кюн институтну уллу залында кеслерини фахмуларын, усталыкъларын фортепиано эм методика кафедраны устазлары, студентле, стажерла Гиляхланы Милана, Салиса Хагова, Алла Цеева, Малкъарланы Фатима, Изабелла Хачимахова, Марина Хамидолова, Милана Кишева,Сания Шидова, Феруза Косач эм Александра Власенко кёргюзтгендиле.

Сергей Рахманиновну романсларыны бир къаумун а КъМР-ни эм Адыгея Республикаланы сыйлы артисти Тимур Гуазов жырлагъанды. Ол айтыш, белгили композитор онтогъуз жылында А.Пушкинни сёзлерине жазгъан «Не пой, красавица, при мне» деген лирика чыгъармагъа ары келгенле сюйюп тынгылагъандыла.

КЕРТИЛАНЫ Сакинат.

ШКОЛГЪА ДЕРИ БИЛИМ БЕРИУ

«Бек игиси - сабийни эки жылында юйретип башлауду»

Атабийланы Джамиля, Глашланы Магометни къызы,устаз болургъа деп жаратылгъанчады. Ол усталыкъны Жемталада школда окъуучуна окъуна сайлагъан эди. Анга уа аны литературадан окъутхан Султан Магомедович Молов тюшюндюргенди.

Джамиля аны дерслерин асыры жаратхандан, мен педагог боллукъма деп къаст этген эди. Ол Нальчикни 28-чи номерли орта школунда ишлейди, «С пелёнок» деген клуб да ачханды.

-Джамиля къабарты тилге да устаса деп эшитгенме, алаймыды?

-Телевиденияда школгъа журналистле келедиле да , къабарты тилде интервью берирге керек болады. Таматала манга буюрадыла. Корреспондентни сорууларына шатыкъ жууап берип, ыразы этеме. Келгенле артда мени таулу болгъанымы билгенде, бек сейир этгенедиле.

-Сен энди сынаулу педагогса, сабийни ненча жылындан юйретип башларгъа керекди?

-Макаренко хар баланы да ол дуния жарыгъын кёрген юнден башлап юйретирге керекди, дегенди. Бир-бир ата-анала анга эс бурмайдыла. Ол а тёрсди. Сыйыгъыз тёпемде болсун, бизде да эки сабий барды. Къызгъа онжети, жашха онюч жыл болады. Аланы ючжыллыкъларында юйретип башлагъан эдим хорфлагъа, чёгалгъа да. Экиси да гитче заманчыкъларында окъуна тарихлени бирге къошуп, кюратып, тюз жууап бералгъандыла, къысса сёзлени да окъуялгъандыла.

-Къагъанакълай хорфланы, тарихлени юйретип башласанг, ойнагъан а къачан этсинле?

-Мен не къызны, не жашны ойнарларындан бир заманда да тыймагъанма. Бирси сабийлеча, чабардан, жыгъылырдан да къалмагъандыла. Бир-бир ата-анала уа ашларын, сууларын заманында тапдырайыкъ, ариу тутайыкъ, ойнатайыкъ ансы, юйретиб а сабий садда башларла деген акъылда жашайдыла. Бек игиси - жашны, кызны да эки жылындан юйретип башласа. Акъыллы, эсли да боллугъу ол заманда ачыкъ бола тебирейди.

-Клубунгда уа бир энчи амал бламы ишлейсе?

-Мен аны ачханлы он жылдан атлагъанды. Ары келген сабийлени европалы амал бла юйретеме. Аны хайырлыгъын алимле угъай, нейрохирургла ачыкълагъандыла. Ала аны даун сабийледе сынагъандыла.

Аллай саусузланы бек алгъа хорфланы танырга, ызы бла сёзюю, андан сора уа бир айтымны билирге юйретгендиле. Тинтиу кёргюзтгеннге кёре, даун балачыкъла айныларында артха къалгъан угъай да, кеслерини саулукълу тенглерин жетгендиле, аны къой - озгъан окъуна этгендиле.

-Сабийни эсин бир затха кёп заманны бургъан алай тынч тюйюлдю...

-Мен бир сёзню карточкагъа жазып, аны букъдурама. Сора сабий бла ойнай келип, аны табабыз. Къызчыкъ неда жашчыкъ анга къууанганын кёрдюм эсе, аны бла оюнну андан ары бардырама. Ол эриктенин кёрсем а, карточканы аны эси бёлюннген жерге букъдурама. Сёз ючюн, стол тюбюне кирди эсе, ары салама. Жубана кетип, ол аны эслейди. Компьютерде сёзлени да окъуйбуз. Анга да сабийле уллу эс буradыла.

-Клубха келгенле бла ненча сагъат ишлейсе?

-Хар жарым сагъатдан сора бир кесек солуйдула. Ол заманда не сюйселе да, аны этедиле. Клубда жылыды, жарыкъды. Мен ары бириичи юнден окъуна магъанасы болмагъан, сабийлени сейир, сагъыш да этдирмеген илляула элтмегенме. Ала бла ойнай, балачыкъла заманларын хайырлы ётдюредиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Суратны автор алгъанды.

Эсгертиу

Хайырындан эсе хатасы кёп

Къыш суукъла башланнгаплары бла водительлеге да баш ауруу кёшулады - чархланы алышындырыу бла бирге миялары жууучу сууну да сайлауну къайтыгъысын этерге тюшеди. Ол бузлап къалмаз ючюн анга кёп химия затла къошуп жарашдырадыла. Алай ала водительни саулугъуна хата салыргъа боллугъун а тергеймидиле? Бу соруугъа Роспотребнадзорну Къабарты-Малкъарда управлениясыны специалистлери жууап бередиле.

Аланы айтханларына кёре, аллай сууланы законсуз чыгъарыучула аслымысында аны метил спирт къошуп жарашдырадыла. Ол мияланы бузламазына себеплик этеди, алай бек къорхоуулу угъа саналады. Да сора аны нек къошадыла десегиз а – ол этил неда башха спиртледен эсе иги да учузду.

Метанолну жаланда бир чай къашыгъы адамны сокъур этерге боллукъду. Ол нервалагъа, ёпкелерге да хата салады. Андан къаннга жаланда жюз миллилитр, бир-бирледе уа андан да аз тюшгени уа, адамны жашауына окъуна кюркъоуулуду.

Аны бла уланыу, биринчиден, аз-маз эсиртгенча алай белгили болады. Ызы бла адамны кёлю аман этеди, башы ауруп башлайды, кёзлери амандан - аман кёрюп тебиредиле. Артда уа адамны терси кёксюлдюм болуп, солууу да тыйылып башлайды. Улуплу терениие кетсе уа адам тунчугъуп ёледи.

Россей Федерациядя метанолну автотранспортха керекли затлада хайырланыугъа, ол къошулуп жарашдырылгъан затланы адамлагъа сатыугъа баш санитар врачны 2007 жылда 47-чи номерли буйругъу бла чек салыныпды, ол эсигизде болсун.

Мияла жууучуну уа жаланда белгили жерледе (тюкенледе) сатып алыргъа кюрешигиз, кимден болса алмагъыз. Дагъыда шешаны юсюндеги къагъытда не зат жазылгъаныа эс бургъыз: ол кьайда чыгъарылгъаныа, предприятияны атына, тургъан жерине, продукцияны къурамына, ол къаллай мардалагъа келишгенине, хайырланыргъа жараулу болжалына эмда кюркъоусузлукъ жаны бла излемлерине. Быллай продукцияны жол жанларында (законсуз халда) сатылгъанын неда шешалада сагъынылгъан шартлану толусунлай басмаланмагъанларын эслесегиз, аны юсюндеи Роспотребнадзоргъа билдиригиз.

Басмагъа **ОМАРЛАНЫ Мурат** хазырлагъанды.

Конкурс

Къудуретни тазалыгъына жораланнган проектле

Къабарты-Малкъар кыырал аграр университетни экономика эм управление факультетинде экология проектлени республикалы конкурсуну ахыр кезиую ётгенди. Ол «Таза планета» деген жаш тёлю экология марафонну чеклеринде бардырылгъанды. Кеси да жаш тёлюню ишлери жаны бла федерал агентствону болушлугъу бла къуралгъанды.

Проектни таматасы, «Управление» кафедраны доценти Зара Кунашева айтханнга кёре, бу конкурс «Таза планетаны» чеклеринде тамамланыллыкъ ахыр жумушладан бириди. Аны финалына «Жер башында экология жаны бла проблемала эм аланы кетериу амалла» деген жаш тёлю проектлени конкурсунда хорлагъанла къатышхандыла. Ол санда студентле эмда Нальчикде 4-чю номерли гимназияны окъуучулары да.

Жаш тёлюню сагъынылгъан кемчиликлени кетериу жаны бла оюмларына, кёз къарамларына багъа бичгенлени санында КъМКъАУ-ну илму-излем иш жаны бла проректору Анзор Езаов, башында сагъынылгъан кафедраны таматасы Жангоразланы Жансурат, профессор Баккуланы Эльдар, вузну студсоветини башчысы Ахмед Коготыжев эм аны орунбасары Лиана Марушенкулова бар эдиле.

Анзор Езаов мында кёргюзтюлген проектлени магъаналылыкъларын белгилегенди, конкурса къатышханлагъа вузну таматаларыны атындан ыразылыгъын билдиргенди, аны эсеплери уа жууукъ кезиуледе туура этилликлерин айтханды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

САУЛУКЪ

Гриппден къоруулагъан прививкала

Роспотребнадзорну Къабарты-Малкъарда Управлениясындан билдиргенлерине кёре, бу кюнледе республикагъа гриппге къажау «Совигрипп» вакцинадан 75 мингден аслам адамгъа жетерча келгенди. Энди андан не сабийлеге, не тамата тёлюге къытлыкъ сынарча тюйюлдю.

Грипп эмда ОРВИ жаны бла болумну юсюнден айтханда, Къабарты-Малкъарда шёндю алагъа жукъгъанланы саны азды, дейдиле Управлениясы специалистлери. Озгъан ыйыкъда медицина учреждениялагъа аллай ауруулаиы белгилери бла 1329 адам баргъанды. Он минг адамдан ауругъанланы саны 15,5-ды. Ол а эпидемия мардагъа жетмейди.

Специалистле айтханга кёре, дарман салыу кезиу сентябрь-ноябрь айладыла. Нек дегенде прививка этилгенден сора ол 8-12 кюнден «ишлеп» тебирейди, эм улуу кючню уа бир бла жарым – эки айдан сора алады, кеси да бир жылны ичинде сакъланады. Аны себепли вакцинацияны къоркъуулу кезиу башланнгынчы ётерге керекди.

Дагъыда бир эсгертиу: быллай вакцина адамны гриппден дарманладан эсе 2-5 кереге кючлюрек къоруулайды.

КЮЧМЕЗЛАНЫ Мурат.

КАРАТЕ

Дунияны чемпионатындан - алтын, кюмюш, доммакъ майдалла

Къазахстанны Актау шахарында юч кюнню ичинде каратени ашихара тюрлюсюндеи дунияны чемпионаты бардырылгъанды, анга 24 къыралдан 300 спортчу къатышхандыла. Анда Россейни жыйымдыкъ командасыны санында бизни республикадан каратечиле да сермешгендиле.

Биринчи кюн эришиуле «ката» эм «фулл-контакт» дисциплиналада ётгендиле, экинчи эм ючюнчю кюнледе уа «кумитэде» сермешле болгъандыла. «Ката» бёлюмде юниорланы аралырында экинчи жерни Анзор Тхатлов алгъанды, «фулл-контактда» эр кишилени араларында «кюмюш майдалланы Аслан Тхатлов бла Руслан Шогеновла къатхандыла. «Кумитэде» Анзор Тхатлов – экинчи, Олег Бердиев а биринчи жерлеге чыкъгъандыла. Абаданлада «алтынны» Руслан Шогенов бла Алан Макоев къатхандыла, Абдул Мунир Ахмад – «кюмюш», Аслан Шогенов да «доммакъ» бла къайтхандыла. Каратечилени тренерле Мурат Сабанчиев бла Шахмурзаланы Шахмурза уйретедиле.

Турнирни чеклеринде «Чемпионаты эм иги судьясы» деген саугъа да берилгенди, анга бизни республикадан тренер, халкъла аралы судья Шахмурзаланы Шахмурза тийишли болгъанды.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

УФСИН

Тутмакъла кеслери жазгъан жырланы айтхандыла

«Калина красная» XV битеуроссей жыр конкурс быйыл Саратов областьда халкъ чыгъармачылыкъны Лидия Русланова атлы аралында бардырылгъанды. Аны ахыр кесегине Россейни онбеш регионундан жыйырма бла беш адам чыкъгъанды. Аланы аралырында КъМР-де УФСИН-ни 3-чю номерли колониясындан Анатолий Хамурзов да барды, ол бирдиргендиле бизге КъМР-де УФСИН-ни пресс-службасындан.

Конкурс 2003 жылдан бери бардырылады. Аны къуруугъа ФСИН-ни, Уголовный-толтуруучу системаны Битеуроссей попечитель совети, «Союз Продакшн» продюсер компания эмда «Россейни радиосу» тири къатышадыла. Быйыл аны экинчи кезиуюне апрельден июнь айгъа дери Россейни жетмиш тёрт регионундан 268 заявка келген эди.

Конкурсха къатышханлагъа сёзлени, макъамланы да кеслери жазгъан жырланы жырларгъа деп аллай борч салынады. Ол чыгъармаланы аслмысы Москвада професионал оборудованияда жарашдырыладыла.

Конкурсну къурагъанланы муратлары - тутмакъда тургъанланы тюз жолгъа салыргъа себеплик этиудю, аланы араларында жыргъа, музыкалы инструментлени согъаргъа хунерлери болгъанланы ачыкъларгъады эмда алагъа ол усталыкъларын сакъларгъа, айныгъа болушургъады.

Люба АДИЛОВА.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ ЖАМАЛ

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ ХАУА
(баш редакторну орунбасары)
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь),
МОКЪАЛАНЫ Зухура (бёлюмню редактору),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат (бёлюмню редактору),
ТИКАЛАНЫ Фатима (бёлюмню редактору).
УЛБАШЛАНЫ Мурат (бёлюмню редактору).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - 42-63-01.
Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82.
Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректора - 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право - 42-24-02, 42-67-68.
Экономика - 42-66-73.
Культура - 42-66-76.
Социал ишле - 42-75-82, 40-59-18.
Курортла, туризм эм спорт - 40-39-93, 42-66-71.
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм жазыулыу - 42-37-94.
Энчи корреспондент - 42-68-72, Тилмачла - 40-28-97.
Операторла - 40-28-49, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха кьайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмегге болукъдула. Алада айтылгъан хар заг ючюн Россей Федерациясны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм аслымлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекциядя 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер —ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр эттенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыдыла. Телефона: 76-01-21

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды. Телефон: 42-69-34

Газет ыйыкъгъа юч кере чыгъады - геуюрге, орта, шабат кюнледе.

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынгранды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Таппасханланы Аминат - дежурный редактор; Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарны орунбасарлары; Ахкёбекланы Жаннета - (1, 2-чи бетле), Геляланы Валентина - (3-чю бет); Токуманы Салим (4-чю бет) - корректора.

Тиражды 1390 экз. Заказ № 1147
Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

электрон почта:
elbor_50@mail.ru